

NAGY GEORGINA

Magyar orvosok Algériában az 1960–1970-es években

Az észak-afrikai Maghreb-ország 1962-ben, 132 éves francia gyarmati múlt után nyerte el függetlenségét, amit egy nyolc évig tartó függetlenségi háború árán vívott ki. Ennek a korszaknak és a harcoknak a végére tett pontot hivatalosan is az 1962. március 19-én aláírt Eviani Egyezmény, mely kimondta a tűzszünetet Franciaországgal. Ezt több éven át tartó útkeresés követte. Az igazán nagy próbatételt jelentő időszak 1962 után kezdődött, ugyanis az ország teljes újjáépítését kellett megvalósítani. Ez a feladat az ország első szabadon választott elnökére, Ben Bellára hárult. A franciák már a függetlenségi háború alatt egyre nagyobb számban kezdték elhagyni Algériát, az 1960-as évekre pedig meglehetősen alacsony számban maradtak az országban. A gyarmati évek alatt a szakképzésben való részvétel joga csupán a franciákat illette meg, így távozásukkal a szaktudás is elhagyta Algériát. Nyilvánvalóvá vált, hogy infrastruktúra és szakemberek hiányában az ország egyedül, külső segítség nélkül nem lesz képes talpra állni a háború után.

A jelen tanulmány azt hivatott bemutatni, Magyarország miképp vette ki a részét a többségében szocialista államok (például Bulgária, Szovjetunió, Kuba) által szervezett segítségnyújtásból az egészségügy terén. Az e célból elvégzett kutatás elsődlegesen levéltári forrásokra támaszkodik. A kép árnyaltabbá tétele érdekében külön részt szerettem volna szentelni az *oral history*nak, hogy az adott korszakban Algériában praktizáló magyar orvossal készíthessek személyesen interjúkat. Közel ötven év távlatából nehézségekbe ütköztem megfelelő interjúalany felkutatása tekintetében, hiszen az idő e téren a kutató ellen dolgozik. Az időfaktoron túl további nehézséget jelentett egy korabeli orvosjegyzék felkutatása, ugyanis a kooperáció a Nemzetközi Műszaki-Tudományos Együttműködési Iroda (továbbiakban: TESCO)¹ égisze alatt valósult meg, és nem a Külügyminisztérium hatásköre volt. Vizsgálódásom során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy egy magyar orvos személyes tapasztalatai mennyire támasztják alá a jelenleg rendelkezésünkre álló, korabeli levéltári forrásokban foglaltakat. Ugyanaz lehetett a személyes indíttatás, mint a magyar vezetésé? Mennyiben látta másképp az orvoskolónia a helyi viszonyokat, mint hazánk hivatalos vezetése? Mi vesz rá egy magyar orvost egy észak-afrikai „kalandra”? Mekkora a kísértés, hogy mindent hátrahagyva Nyugatra emigráljon valaki? 1962 és 1963 során a legnagyobb segítséget az egészségügy terén nyújtotta Magyarország Algéria számára. 1963. július 1-jétől a magyar vezetés orvosokat és

---

¹ TESCO: Nemzetközi Műszaki-Tudományos Együttműködési Iroda, melyet 1962-ben alapított a Magyar Kereskedelmi Minisztérium. Elsődleges feladata a kormányközi tudományos és technikai együttműködés koordinálása. Később már bővült az ellátott feladatok köre. Vagyis magyar szakembereket (orvosok, mérnökök) küldtek külföldre, illetve a harmadik világban működő magyar cégek munkáját koordinálta.

egészségügyi dolgozókat küldött a térségbe úgy, hogy a külföldre utazó szakembereknek a befogadó ország egy éves szerződést garantált. Egy 1963. áprilisi jelentés szerint összesen 9 orvos dolgozott Algírban; Constantine-ban ketten, Ain Beida városban hat fő, Tebessaban egy fő praktizált. 1963. június és 1964. május között 16 orvos, 1 mütősnő és 1 szülésznő utazott Algériába egy évre.² 1963. július 4-én az Algériai Egészségügyi Minisztériumban a magyar és algériai egészségügyi miniszterek megbízottai aláírták a magyar orvosok foglalkoztatásáról szóló keretszerződést. Algériai oldalról Djeghri Moktar, az egészségügyi miniszteri kabinet vezetője, magyar részről Jámbor Sándor, a magyar Külügyminisztérium főelőadója látta el kézjeggyével a dokumentumot. Az egyezmény értelmében az algériai egészségügyi intézmények egy meghatározott minta alapján kötnek egyéni szerződést a magyar orvosokkal. Moktar beszédében felvázolta, hogy az egészségügynek milyen kihívásokkal kell szembenéznie. Egrésznt gondot okozott az orvosok eljuttatása a vidéki falvakba, és szerződtesük is. Közel 500 vidéki körzeti orvosi hely volt üres 1963-ban. Ide kértek főleg magyar segítséget, mivel ezekre a területekre olyan fiatal orvosokat kerestek, akik megfelelő egészségi állapottal és jó fizikumukkal el tudták viselni a helyi körülményeket (így például a szélsőséges éghajlatot, illetve esetenként a fizikai munkát).³

1964. október 29-én magyar párt- és kormányküldöttség utazott Algériába az algériai kormány és a Nemzeti Felszabadítási Front (FLN)⁴ meghívására a függetlenségi harcok kezdetének 10. évfordulója alkalmából. A delegáció tagja volt Németh Károly, az MSZMP KB titkára, Garai Róbert, az MSZMP KB Külügyi Osztályának helyettes vezetője (korábbi djakartai nagykövet) és dr. Szabó Zoltán egészségügyi miniszter; hozzájuk csatlakozott Algírban Mátyás László, Magyarország algériai nagykövete (1962–1968).⁵ Október 31-én a szociális ügyi miniszter fogadta dr. Szabó Zoltánt. Elmondta, hogy nagyon elégedett a magyar orvoscsoport munkájával, de még több magyar szakember kellene az algériai kórházakba és egészségügyi intézményekbe. Ezzel egy időben a magyar nagykövetségen Németh Károly előadást tartott az ottani magyaroknak a magyarországi politikai helyzetről.⁶

Beszámolója szerint az Algériában országban dolgozó magyar orvosok – az intézményi felelősök nevesítése nélkül – problémaként jelentették Mátyás Lászlónak, hogy Magyarország nem folyósította nekik a hazai fizetésüket, de a TESCO különböző kedvezményekkel és illetményekkel látta el őket (indulási beruházás, lakhatási támogatás). A magyar orvosok 1800–2000 algériai dínárt kaptak fizetesképp, az ápolónők és szülésznők pedig 6–700 algériai dínárt. Ebből az összegből adózniuk is kellett.⁷ 600 dínár esetében 80 dínárt, 1000-nél 100 dínár, 1500-nál 150 dínár, 1800-nál 200 dínár, 2000 dínáránál pedig 250 dínár volt az adó összege.⁸ 1964. március 10-én 150 000 forint értékű segélyt – 50 nagyméretű sátrat –

² *Dr. Várkonyi Pál beadványa* Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (a továbbiakban: MNL OL) XIX-J-1-j-Algéria-IV-651-00468/10-1965. 12. d., 1965.

³ *Magyar orvoscsoport Algériában.* MNL OL XIX-J-1-j-Algéria-222-0012/9-1945-1965. 2. d., 1963.

⁴ Nemzeti Felszabadítási Front (Front de Libération Nationale): 1954. november 1-jén alapított algériai nacionalista politikai párt, az ország egyetlen, legálisan működő pártja az algériai háborútól kezdve egészen 1989-ig.

⁵ *Elutazott Algériába az MSZMP és a kormány küldöttsége.* Népszabadság, 1964. október 29.

⁶ *A forradalom 10. évfordulójának megünneplése Algériában, magyar párt- és kormánydelegáció részvétele az ünnepségeken.* MNL, OL XIX-J-1-j-Algéria-IV-133-005645/1-1965. 11. d., 1965.

⁷ Az algériai dínár 1964. április 1-jén váltotta az addig forgalomban levő frankot, a két fizetőeszköz között paritást állapítottak meg. Hivatalos devizajele: DA.

⁸ *Magyar orvosok Algériában.* MNL OL XIX-J-1-j-Algéria-222-00120/20-1645-1964. 2. d., 1963.

juttattunk el légi úton az Algériai Vörös Félhold részére.⁹ 1965-ben pedig több turnusban indultak magyar egészségügyi dolgozók Algériába. Az indulási dátumok: 1965. július 12., 19., 23., 26., 30. Egy későbbi, 1965. december 2-án készült nagyköveti jelentés azonban kitért arra, hogy az adott időszakban az algériai magyar egészségügyi tevékenységet és politikai képviseletet több tényező is hátráltatta: az alapvető politikai és külpolitikai koncepció hiánya a két ország között, a szakmai szervezettség, a személyi feltételek és adottságok terén tapasztalt hiányosságok az igényességet illetően. Ennek több oka is volt. Egyrészt Algériában az a hit terjedt el, hogy igazán jó és jól felszerelt klinikát csak a franciák és a nyugati országok tudnak garantálni és létrehozni. Másrészt magyar oldalról az egészségügyi dolgozók kiküldése mellőzött minden szervezettséget és politikai céltudatosságot.¹⁰ Az Algériában dolgozó orvosok életkörülményeire vonatkozóan tudni lehetett, hogy szakembereink szállodákban, albérletekben, illetve a kórházak területén laktak. A Magyarországon maradt családtagok meglátogathatták rokonaikat Algériában, de kiköltözésük már egészen más kérdéseket vetett fel. A fizetés gondot jelentett a tekintetben is, hogy nagyon sokszor késett a havi járandóság, emiatt a magyar szakembereknek sok esetben nélkülözniük kellett, olykor napokat, esetlegesen egy-két hetet is. Ez a mindennapi életben nem jelentett gondot; inkább akkor okozott problémát, ha Magyarországról érkeztek hozzájuk családtagok.¹¹

1966. szeptember 7-én az algériai külügyminisztérium jegyzékben kért franciául jól beszélő magyar orvosokat, mégpedig 10 „tüdőfiziológust”, 2 idegsebészt, 2 mellkas sebészt, 2 aneszteziológust, 5 biológust, 5 röntgen szakorvost, 5 sebészt és 5 általános orvost.¹² A számok jól mutatják, hogy az algériai egészségügyi helyzet a függetlenség elnyerése után nem javult, és még az 1960-as évek végén is hatalmas szakemberhiánnyal küzdött az ország. Ahhoz, hogy hazánk magyar szakembereket küldjön ki Algériába, szükséges volt egy olyan keretegyezmény megkötése, ami mindezt általános érvénnyel szabályozza. Ezért 1966. november 6-án Algéria és Magyarország aláírt egy műszaki-tudományos és tájékoztatási egyezményt. A rendelkezésre álló forrásokból jól látható, hogy a műszaki-tudományos kapcsolatok leglényegesebb eleme a szakemberek cseréje volt, a két ország kapcsolataiban ez a terület fejlődött a legdinamikusabban az 1960-as években. A műszaki-tudományos egyezmények szabályozták ugyanis az Algériába küldött magyar szakemberek számát éppúgy, mint a Magyarországra érkezett algériai szakértők fogadását. 1963 után először csupán 16 orvos praktizált Algériában, majd számuk – és az országba küldött egyéb szakemberek száma is – fokozatosan emelkedett az 1966-os keretegyezmény aláírása után. A kétoldalú műszaki-tudományos együttműködéseknek köszönhetően a magyar szakemberek száma 1970-ben 65-re (orvosok, bányá- és építészmérnökök, sportedzők) emelkedett; a TESCO pedig évente 20–30 algériai fiatalot fogadott szakmunkásképzés céljából.¹³ Szintén napirendre tűzték egy a szakemberküldés feltételeit szabályozó protokoll aláírását is. 1966-ban közel ötven magyar szakember dolgozott Algériában, 1967 elején még nyolc bányamérnök is kiutazott.¹⁴ Maga az egyezmény két részből állt. Az első egység taglalta a műszaki és szakmai képzést,

⁹ *Vöröskereszt segélyek Algériának*. MNL OL XIX-J-1-j-Algéria-166-001362/3-1945-1964. 4. d., 1964.

¹⁰ *Dr. Várkonyi Pál beadványa* MNL OL XIX-J-1-j-Algéria-IV-651-00468/10-1965. 12. d., 1965.

¹¹ *Magyar orvoscsoport Algériában*. MNL OL XIX-J-1-j-Algéria-222-0012/9-1945-1965. 2. d., 1963.

¹² *Magyar–algír műszaki-tudományos együttműködés* MNL OL XIX-J-1-j-Algéria-IV-65-49/2028-1966. 5. d., 1966.

¹³ *Beszámoló jelentés (Zsigmond et. 1970)*. MNL OL, XIX-J-1-j-Algéria-002026/1-1970. 15. d., 1970.

¹⁴ *Magyar–algériai kapcsolatok alakulása 1966-ban*. MNL OL, XIX-J-1-j-Algéria-00846-1967. 10. d., 1967.

tapasztalatcseréket; a második egység pedig a szakértőcserékre vonatkozott. Az aláíró felek: Székács Imre TESCO-igazgató és Salah Benkobby, az Algériai Külügyminisztérium kulturális főosztályvezetője voltak, a dokumentum pedig az alábbi nevet kapta: „Magyar–Algériai Műszaki-Tudományos Együttműködési Egyezmény Végrehajtási Jegyzőkönyve”.¹⁵ A műszaki-tudományos együttműködési megállapodás aláírására 1971-ben Losonczy Pál, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke nyugat-afrikai látogatása idején került sor.

A magyar orvosok szakmai elismertsége és megbecsülése mellett meg kell említeni azt is, hogy voltak olyan esetek, amelyek épp ellenkező fényben tüntették fel őket. 1968-ban egy magyar szülész-nőgyógyász főorvos (dr. Tóth Kálmán) ellen indult eljárás tiltott magzatelhajtás miatt. A tárgyalást 1968. augusztus 27-re tűzték ki. A magyar vezetés meglepettségét fejezte ki, és Szabó Zoltán egészségügyi miniszter az alábbi levelet küldte az algériai közegészségügyi miniszternek: „Ez a hír meglepett, mivel dr. Tóth Kálmán munkájáról egész magyarországi tevékenysége során egészségügyi hatóságainknak mindig nagyon elismerő véleménye volt. Eléggő közismert, hogy az orvosi etikai és szakmai követelmények Magyarországon aránylag meglehetősen magasak. A reá vonatkozó véleményeket magam is megvizsgáltam. Ennek figyelembevételével választottuk ki algériai kiküldetésre. Éppen ezért nehezen tudom elképzelni a vádak megalapozottságát.”¹⁶

1967. június 26. és július 15. között egészségügyi delegáció utazott Algériába dr. Keresztes László¹⁷ és dr. Sándor László¹⁸ részvételével. Az utazás célja az volt, hogy az Algériában dolgozó magyar orvosokkal megbeszéléseket folytassanak a munkáról, az ottani helyzetről, a felmerülő problémákról. A küldöttség arra is kíváncsi volt, hogy az algériai szervek miként ítélik meg a magyar orvosok munkáját. Az orvosok részéről általános volt a megelégedettség, de – a jelentés szerint – a disszidálni (elsősorban Amerikai Egyesült Államokba és Franciaországba) készülő kollégáik próbálták rossz hangulatot kelteni a magyar kollektíva tagjainál. Az ott dolgozók körében gondot jelentett a disszidálás, a szerelmi háromszögek, a molesztálás, az orvosi műhibák miatti feljelentések. De a magyar külképviselettel orvosaink jó viszonyt tartottak fenn, amit mindenképpen pozitívan éltek meg a magyar szakemberek. Algéria jelezte, hogy szeretnének egy új, 150–200 fős kórházat magyar főorvos vezetésével, valamint zökkenőmentes orvoscseréket és még több magyar orvost. A delegációnak azt is jelezte az algériai egészségügyi miniszter, hogy a jövőben szívesen látnák újra a magyar egészségügyi minisztert, dr. Szabó Zoltánt.¹⁹ Ugyanakkor az is kétségtelen, hogy az algériai–magyar egészségügyi kapcsolatokra rányomta bélyegét az a tény, hogy egyre többen disszidáltak nyugati országokba. Egy 1968. február 21-i jelentésben Erdős Gusztáv kereskedelmi tanácsos név szerint említette a disszidens magyar orvosokat: Német Lajos, Puskás Imre, Pota László, Kallos Zsuzsa. (A rendelkezésre álló levéltári források a nevek felsorolásán kívül nem tartalmaznak további, az említett személyek algériai beosztásával vagy a disszidálás célországával kapcsolatos adatokat.) A jelentésben leírtak szerint a disszidálás mindig egy bizonyos idejű algériai tartózkodás után történt. Annak, hogy valaki Algériában vállaljon munkát, voltak bizonyos előfeltételei. Megfelelő kapcsolatokat kellett kiépíteni, minimális anyagi

¹⁵ *Magyar–algériai műszaki-tudományos együttműködés*. MNL OL, XIX-J-1-j-Algéria-3906-1-1967. 5. d., 1967.

¹⁶ *Dr. Tóth Kálmán bírósági ügye (dr. Szabó Zoltán levele algériai egészségügyi miniszterhez)*. MNL OL, XIX-J-1-j-Algéria-3-65-5252/1-1968. 5. d., 1968.

¹⁷ Egészségügyi Minisztérium Személyzeti Önálló Osztály vezetője.

¹⁸ Egészségügyi Minisztérium Nemzetközi Kapcsolatok Önálló Osztályának helyettes vezetője.

¹⁹ *Algériában járt egészségügyi delegáció jelentése*. MNL OL, XIX-J-1-j-Algéria-001785/10-1967. 10. d., 1967.

fedezettel kellett rendelkezni, és ehhez egyéb körülmények is hozzáadódtak (emberi hozzáállás, világnézet, lelkiismereti kérdés, hazai kapcsolatok, megfelelő családi háttér...). Az illegális országelhagyás és haza nem térés ellen preventív intézkedéseket tervezett a magyar kormány. Egyrészt azt, hogy az Algériába kiküldött orvosokkal a szerződés a TESCO részéről is felbontható legyen. Másrészt, hogy a kinnlét időtartama maximum 3 év legyen, de úgy látták, hogy az ideális a 2 év. Harmadrészt, hogy az algériai fél ne engedélyezze a rokonlátogatást. Végül: a ki- és hazautazás közvetlen járattal (*Interfly* járat) történjen.²⁰ Ennek nyomán 1967. július 8-án egy végrehajtási utasítást írt alá Algéria és Magyarország. Ez adta a későbbi időszakra a Magyarország által Algéria számára előirányzott szakembercserék keretét. Számszerűsítve mindez azt jelenti, hogy 1967-ben 38 magyar szakember dolgozott Algériában (32 orvos, 6 bányamérnök); 1971-ben már 107 (50 orvos, 51 műszaki szakember, 6 edző). De Magyarország nem csupán szakembereket küldött Algériába, hanem biztosította algériai szakemberek fogadását és kiképzését. Számszerűsítve: 1969-ben hazánk 59 főnek biztosított szakemberképzést, 1970-ben már 111 főnek, az alábbi bontásban: 75 technikus (út-, híd-, vasútépítés Békéscsabán, betonelem-gyártás Szegeden és Pécsen); 20 szakközépiskolai ösztöndíjas (bányászat, elektromos ipar – Tatabánya); 18 ösztöndíjas erősáramú technikus képzés keretében Budapesten. Egy későbbi, 1971. október 14-i jelentés arról számolt be, hogy több ösztöndíjast haza kellett küldeni Algériába magatartásbeli problémák és igazolatlan hiányzás miatt. A legjelentősebb szakember kiküldés mégis az algíri stadion felépítésének ideje alatt történt; ugyanis magyar szakemberek végezték a tervezést, a kivitelezést, a művezetést és a műszaki ellenőrzést is.²¹

Az 1969-ben aláírt jegyzőkönyv határozta meg szakembereink hazatérését és cseréjét, amit a TESCO bonyolított le. Abban az évben a műszakitudományos egyezmények keretein belül Algériában foglalkoztatott magyar szakemberek száma 85 volt. A magyar vezetés tervezte ennek a számnak a további növelését. Az algériai vezetés egyértelműen pozitív visszajelzést adott a magyar szakemberek munkáját illetően. Zsigmond Zoltán nagykövet beszámolójából kiderül, hogy a követségen ő maga egy közel 100 fős mozitermet alakíttatott ki, ahová a kint dolgozó magyar szakembereket rendszeresen összehívta, évente négy jelentősebb alkalomból (ünnepély, filmvetítés, pártnap).²² A magyar orvosok munkájának megbecsültségét legjobban az alábbi jelentés fejezi ki: „Akárcsak Algírban vagy Médeában, az oktatói testület a nemzetiségek színes palettáját mutatja, mégis, közülük is a keleti országok dominálnak: magyarok, románok, bolgárok, oroszok és lengyelek tanítják a franciákat és algériaiakat. A román és magyar oktatókat becsülik meg leginkább, őket »francia mintára« képezték ki, mivel 7 évig tanultak orvostudományt.”²³

A feltárt források kiegészítéseként, illetve kontrolljaként szerettem volna a vizsgált időszakban Algériában praktizáló magyar orvosokat is megszólaltatni. Habár jelentős magyar orvoskolónia élt akkoriban az országban, a gyakorlatilag fél évszázados távolság igen komoly

²⁰ *Kereskedelmi kirendeltség jelentés másolatok*. MNL OL, XIX-J-1-j-Algéria-00282-1968. 7. d., 1968.

²¹ *Losonczy elvtárs Nyugat-afrikai látogatása (TESCO)*. MNL, OL, XIX-J-1-j-Algéria-001060/24-1971. 106. d., 1971.

²² *Nagyköveti beszámolójelentés*. MNL OL, XIX-J-1-j-Algéria-002026-1970. 15. d., 1970.

²³ „Comme à Alger ou à Médéa, l'équipe pédagogique offre une palette de nationalités avec, toutefois, une dominante des pays de l'Est: les Hongrois, Roumains, Bulgares, Russes et Polonais côtoient les Français et les Algériens. Les enseignants roumains et hongrois, formés 'à la française' (ils ont fait 7 ans d'études des médecine), sont les plus appréciés.” Simon, Catherine: *Algérie, les années pieds-rouges. Des rêves de l'indépendance au désenchantement (1962–1969)*. Paris, 2009. 62.

nehézséget jelentett. Végül egy közösségi oldalon megjelent felhívásomra jelentkezett Bea Attila, akinek 2012-ben elhunyt édesapja, dr. Bea Mátyás három és fél évet praktizált Algériában belgyógyászként, 1974 és 1977 között. Tőle kaptam egy már rögzített interjút, amit váci középiskolások készítettek a doktor úrral 2010-ben, így tanulmányomban ezt dolgozom fel. „Aztán egyszer, merészen nekivágott családjával a nagyvilágnak, ki akarta próbálni magát. Négy évet töltött Afrikában, Algériában, és jó hírért vitte hazájának, a kis Magyarországnak. Mi pedig itthon lestük, vártuk a róla szóló híreket, és próbáltuk elképzelni, hogy mit is tesz ott a távolban egy váci magyar orvos... És nem tett mást, mint gyógyított, meghallgatta az emberek panaszát és enyhítette fájdalmaikat. Ők pedig szívükbe zárták, és emlékéit, keze nyomát ma is őrzik...”²⁴ Dr. Bea Mátyás 1972 nyarán teljesen véletlenül tudta meg, hogy magyar orvosoknak lehetőségük van Algériába utazni és ott dolgozni. Ez teljesen *ad-hoc* lehetőségként merült fel, ugyanis erről nem írtak az újságok. Hozzáátette, hogy senki sem kérdezte, beszél-e franciául. Némi gondolkodás után röntgenasszisztensként dolgozó feleségével úgy döntöttek, hogy belevágnak ebbe a kalandba, Algériába utaznak, és viszik magukkal két gyermeküket is. A zuglói TESCO Iroda jóváhagyása után a kórházigazgató is beleegyezett a döntésükbe, és a család 1974-ben nekivágott a kalandnak. A belgyógyász fontosnak tartotta elmondani, hogy nem politizáltak, bár 1966-tól párttag volt, ők ezt az algériai lehetőséget valóban egyfajta kalandnak fogták fel. 1974. március 2-án, egy szombati napon egyedül autóval vágott neki az ismeretlennek. Két hét múlva repülővel követte őt a családja is. Napra pontosan három és fél évet töltöttek Bejaia-ban, Algírtól 200 km-re keletre. Ahogy az interjúban fogalmazott, ez „csodálatos volt”. A magyarországi helyzethez képest ez a kiküldetés egy üdüléssel ért fel: minden nap déltől fél kettőig otthon ebédelhetett családjával, kisebbik gyermekét ő vitte óvodába, nem kellett másodállást vállalnia.

De – a szakmai elhivatottságon kívül – mi vett rá egy magyar orvost, hogy az 1970-es évek derekán családjával együtt nekivágjon az ismeretlennek? Akkoriban ez hatalmas lehetőség volt arra, hogy világot lássanak, és sokkal többet volt együtt a család, mint azt megelőzően itthon, Magyarországon. Ahogy idősebb gyermeke fogalmazott: „apa olyan, mint a Mikulás, olyan ritkán látjuk”.²⁵ A több együtt töltött idő mellett mit profitáltak még az algériai évekből? Az algériai magyar orvoskolónia tagjai például sokat betegeskedtek, de a Bea család sohasem volt beteg. Attila a Francia Intézetben három iskolai évet tanult, és anyanyelvi szinten beszéli a nyelvet. S hogy látja ennyi év távlatából az algériai éveket? E-mailben történő megkeresésemre, a kérdéseimre adott válaszát rövidítve, de változtatás nélkül idézem. „...3 nyarat töltöttünk kint, ebből az elsőt '74-ben nem voltunk sehol, mivel csak márciusban mentünk ki. 1975-ben kijöttek hozzánk az apai nagyszüleim, akikkel körbejártuk az érdekes helyeket (sivatag, római romok, főváros) talán 2-3 hétig, majd velük együtt kocsivak jöttünk haza Tunézián keresztül, végig Olaszországon és Ausztrián. Sok mindent meglátogattunk akkor, ami azért abban az időben nem sokaknak adatott meg. Visszafelé Svájcra át Marseille-ből értünk vissza hajóval Algériába. [...] Bejaia-ban abban az időben 8–10 magyar orvos család élt, akikkel főleg a szüleim – úgy emlékszem – jó munka- és személyes kapcsolatban voltak. Sok közös programunk volt, több családdal baráti viszonyt ápoltunk, ami megmaradt a hazatérés után is. Néhány gyerek ugyanabba a fővárosi francia iskolába járt, ahova én is.

²⁴ *In memoriam Dr. Bea Mátyás.* <http://vacipolgar.blogspot.com/2012/04/in-memoriam-dr-bea-matyas.html> (letöltés: 2021. jan. 22).

²⁵ Interjú dr. Bea Mátyással <https://onedrive.live.com/?authkey=%21ANLweibesIq305s&cid=C6ECFA27F6C4D3C5&id=C6ECFA27F6C4D3C5%2182730&parId=C6ECFA27F6C4D3C5%2182723&o=OneUp> (letöltés: 2021. ápr. 2.) Ezúton fejezem ki köszönetemet Bea Attilának, aki rendelkezésemre bocsájtotta az édesapjával készített interjú anyagát.

Az országban akkoriban nagyon sok magyar orvos volt mindenfelé, illetve voltak mérnökök is. [...] Az, hogy édesapám visszamenjen dolgozni, úgy emlékszem, a későbbiekben fel sem merült. Én is középiskolába, majd egyetemre mentem, a húgom is elkezdte az általánost, így nem is nagyon akartunk már. A sors úgy hozta, hogy az állatorvos nagybátyámék Algériába mentek dolgozni 2 éves kiküldetésre, így 1985-ben meglátogattuk őket 10 napra. Körbejártuk a régi helyeket, elmentünk a régi lakásunkba is, nagyon szép élmény volt az az út is. Én öszszességében hálás vagyok a szüleimnek, hogy kimentünk. Nagyon jól éreztük magunkat, gyönyörű helyekre eljutottunk, megtanultam jól franciául, és sok olyan ismerősre tettem szert, akikkel itthonról ez elképzelhetetlen lett volna. Különösen annak fényében volt ez egy rendkívüli lehetőség, hogy a '70-es években itthonról csak nagyon kevesek juthattak ki Nyugat-Európába. Az egyetem után 3 évig a Külügyminisztériumban dolgoztam, pont az észak-afrikai országok referatúráján. Szóba került, hogy majd kihelyeznek Algírba, de aztán az akkori algériai belpolitikai helyzet, a polgárháborús hangulat miatt lecsökkentették a követség létszámát, így ez nem jött össze. [...] Én szívesen visszamennék megnézni az országot [...]. A neten szoktam Algériával kapcsolatos oldalakat felkeresni, kicsit így követve az ottani dolgokat.”²⁶

Szintén az országban praktizáló magyar orvoskolónia tagja volt id. dr. Kettinger Tibor (1930–2017), aki szakmai tapasztalatcsere keretein belül utazott Algériába,²⁷ ahol orvostudományi karok fogorvosi képzőhelyeit látogatta meg. 1970 és 1976 között Constantine-ban, a „Casorec” társadalombiztosítási intézetnél dolgozott mint az ottani fogászati osztály vezetője. Emellett az intézet főigazgatójának szaktanácsadója is volt. Ötvenéves orvosi pályafutásának mintegy megkoronázásaként 2014-ben átvehette a Semmelweis Egyetem Aranyoklevelét.²⁸

Tanulmányomban arra kerestem a választ, hogy a levéltárban rendelkezésünkre álló források mellett az egykor Algériában praktizáló magyar orvosoktól megtudható-e, mi vette rá őket, hogy egy ekkora kalandba belevágjanak. Emellett szerettem volna személyes tapasztalataikon keresztül árnyalni a témát. További cél lehet azon orvosokkal (leszármazottaikkal) felvenni a kapcsolatot, akik algériai tartózkodásuk után nem Magyarországra, hanem egy nyugati országba (Amerikai Egyesült Államok, Franciaország) vették az irányt. A jelenleg rendelkezésre álló anyagot a jövőben mindenképpen szeretném kibővíteni ezekkel az adatokkal, hogy így még komplexebb képet kapjunk az 1960–1970-es években Algériában dolgozó magyar orvosok életkörülményeiről, lehetőségeiről, a praktizálás jó és rossz oldalairól. Összegzésképp kijelenthető, hogy a magyar–algériai – egyébként igen sokrétű – kapcsolatokat tekintve mindenképp az orvostudomány területén értük el a legtöbb sikert. Magyar orvosok vitték hazánk jó hírét egy másik kontinensre, vállalva a „kaland” minden jó és árnyoldalát. Az eredmény egyértelműen siker: egy épp csak függetlenné vált ország lakossága szívébe zárta őket, és ezáltal Magyarországot is. A feldolgozott forrásokban és az algériai lakosokkal készült interjúkban is olvasható, hogy hálát és rokonszenvet éreztek a magyar emberekkel szemben. Hazánkat a segítségnyújtáson keresztül ismerték meg, ami egyértelműen pozitív megítélést jelent.

²⁶ Elektronikus úton történő megkeresés és interjú Bea Attilával. E-mail érkezésének ideje: 2021. április 6.

²⁷ Algérián kívül megfordult Prágában, Varsóban, Ulánbátorban, Moszkvában, Graz-ban, Marseilleben és Tunéziában is.

²⁸ Dr. Kettinger Samy: *In memoriam id.dr. Kettinger Tibor.*: <https://smilistic.dental/in-memoriam-dr-kettinger-tibor/> (letöltés: 2021. ápr. 2.)